

Kancelária Národnej rady Slovenskej republiky
Odbor Parlamentný inštitút

Edícia: Porovnávacie analýzy

13/2021

Správa národných parkov vo vybraných európskych štátoch (Porovnávací analýza k parlamentnej tlači č. [591](#))

Vypracovala: RNDr. Katarína Kubišová, Odbor Parlamentný
inštitút

Schválila: Mgr. Natália Švecová, riaditeľka Odboru Parlamentný
inštitút

Bratislava

13. október 2021

Anotácia:

Materiál porovnáva spôsob fungovania a správy národných parkov vo vybraných štátoch. Zameriava sa najmä na to, ktorý rezort štátnej správy je zodpovedný za správu národných parkov, akým spôsobom sa predchádza konfliktom záujmov na území národných parkov a aké sú skúsenosti štátov s doterajším spôsobom fungovania jednotlivých modelov.

Kľúčové slová:

národný park, správa národného parku, riadenie národného parku, lesné hospodárstvo

Postavenie Odboru Parlamentný inštitút definuje § 144 zákona NR SR č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky, podľa ktorého Parlamentný inštitút plní informačné, vzdelávacie a dokumentačné úlohy súvisiace s činnosťou NR SR a jej poslancov. Súčasťou odboru je aj Oddelenie Parlamentná knižnica a Oddelenie Parlamentný archív.

V rámci informačnej činnosti Odbor Parlamentný inštitút vydáva spravidla tieto informačno-analytické materiály:

V oblasti vzdelávania Odbor Parlamentný inštitút zastrešuje úvodné inštruktážne semináre najmä pre novozvolených poslancov, účasť Kancelárie NR SR na parlamentnej rozvojovej spolupráci určenej pre zahraničné parlamenty, stážový program pre študentov vysokých škôl, ako aj ďalšiu vzdelávaciu, prednáškovú a publikačnú činnosť.

Materiál slúži výlučne pre poslancov Národnej rady Slovenskej republiky a zamestnancov Kancelárie NR SR a nemôže v plnej miere nahrádzať právne alebo iné odborné poradenstvo v danej oblasti. Údaje, použité v materiáli, sú aktuálne k dátumu jeho zverejnenia. Zverejňovanie materiálu je možné iba so súhlasom Odboru Parlamentný inštitút a autorov.

Obsah

1.	Úvod.....	4
2.	Výsledky prieskumu Inštitútu environmentálnej politiky (2020)	5
3.	Správa národných parkov vo vybraných európskych štátoch	8
3.1	Maďarsko	8
3.2	Nemecko.....	9
3.3	Poľsko	10
3.4	Rakúsko	12
3.5	Slovinsko	13
3.6	Španielsko	14
3.7	Švajčiarsko.....	16
4.	Záver.....	17
5.	Použité zdroje.....	19

1. Úvod

Národné parky predstavujú z pohľadu ochrany prírody najcennejšie územia. Podobne ako na Slovensku, aj vo väčšine skúmaných krajín však čelia protichodným záujmom ochrany prírody, lesníctva, turizmu či rozvoja regiónov. Najmenej konfliktov však zaznamenali krajiny s vysokým podielom štátnych pozemkov a s jednotnou správou národných parkov¹.

Na Slovensku tvoria základ ochrany prírody národné parky. Vo väčšine nám blízkych krajín zohrávajú národné parky podobnú úlohu, hoci ich rozloha v priemere predstavuje len 2,8 % v porovnaní so slovenskými 7,5 % krajiny. V Európe existuje viac ako 300 veľmi rozmanitých národných parkov.

Ochranou prírody v národných parkoch je možné podporiť aj cestovný ruch, či regionálny rozvoj, štát by preto mal smerovať k ich dôslednejšej ochrane. Prirodzené ekosystémy navyše veľmi dobre zachytávajú vodu a môžu výrazne prispieť k zmierneniu aj adaptácii na dôsledky zmeny klímy.

V niektorých krajinách sa darí tieto funkcie naplňať väčšou angažovanosťou štátu vo výkupoch súkromných pozemkov. Inde zas plneniu celospoločenských funkcií národných parkov pomohlo zjednotenie štátnych organizácií, ktoré na území národných parkov pôsobia.²

Predložený materiál porovnáva spôsob fungovania a správy národných parkov vo vybraných európskych štátoch (Maďarsko, Nemecko, Poľsko, Rakúsko, Slovinsko, Španielsko a Švajčiarsko). Zameriava sa najmä na to, ktorý rezort štátnej správy je zodpovedný za správu národných parkov, akým spôsobom sa predchádza konfliktom záujmov na území národných parkov a aké sú skúsenosti štátov s doterajším spôsobom fungovania jednotlivých modelov. Za účelom získania priamych doplnkových informácií sme, okrem analýzy dostupných zdrojov (citovaných v texte materiálu), oslovili vybrané štáty prostredníctvom Európskeho centra pre parlamentný výskum (ECPRD).³

Predkladaná porovnávací štúdia súvisí s návrhom skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony ([tlač 591](#)). Hlavným cieľom predkladaného návrhu novely zákona je úprava prevodu správy pozemkov, ktoré sú vo vlastníctve štátu v národných parkoch do správy

¹ Široký, P., Antalová, V.: Ako fungujú národné parky v Európe. Dostupné na internete: https://www.minzp.sk/files/iep/2020_4_ako_funguju_narodne_parky_v_europe.pdf [cit. 27.9.2021]

² Tamže.

³ Požiadavka ECPRD č. 4841 Way of administration and management of the national (natural) parks: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/645327> (uzavretá databáza)

organizácie ochrany prírody a krajiny, čím by sa zabezpečila jednotná správa chránených území pod Ministerstvom životného prostredia Slovenskej republiky. Prevodom správy štátnych pozemkov na organizáciu ochrany prírody sa, podľa dôvodovej správy k návrhu zákona, vytvoria podmienky pre náležité a efektívne zabezpečenie primárneho účelu národných parkov – ochrany prírody a biodiverzity ako aj pre plnenie záväzkov vyplývajúcich zo smerníc Európskej únie v oblasti ochrany prírody.⁴

2. Výsledky prieskumu Inštitútu environmentálnej politiky (2020)⁵

Na základe prieskumu Inštitútu environmentálnej politiky Ministerstva životného prostredia SR z roku 2020 sú konflikty ochrany prírody s inými záujmami v národných parkoch v Európe relatívne bežné. Žiadne alebo minimálne konflikty v národných parkoch uviedlo len Fínsko. Všetky ostatné sledované krajiny uvádzali niekoľko typov konfliktov. Najčastejšie išlo o strety záujmov v oblasti ťažby dreva, rozvoja regiónov a turizmu, infraštruktúry alebo poľnohospodárstva. Vo Švédsku pramení hlavný konflikt zo snahy miestnych samospráv investovať do rozvoja cestovného ruchu v národných parkoch. V Českej republike existujú konflikty záujmov s regionálnym rozvojom a cestovným ruchom spôsobené prekrývaním kompetencií s ministerstvom poľnohospodárstva.

Vo väčšine krajín skúmaných Inštitútom environmentálnej politiky⁶ spadá ochrana prírody a správa území národných parkov do pôsobnosti ministerstiev životného prostredia a ich ekvivalentov. Takýto systém funguje vo Švédsku, Fínsku a Bulharsku. V Nemecku je za chránené územia v každom štáte zodpovedných 16 krajinských ministerstiev. V Maďarsku spadá po komplexnej reorganizácii ministerstiev zodpovednosť za ochranu prírody a iné oblasti životného prostredia pod ministerstvo pôdohospodárstva.

V krajinách, ktoré neuvádzajú konflikt s lesníckymi aktivitami, vlastní 100 % územia národných parkov štát a spravuje ich buď organizácia ochrany prírody samostatne, alebo v úzkej spolupráci s lesníckou organizáciou.

Národné parky podľa štandardov IUCN⁷ sú v skúmaných krajinách podľa vlastného reportovania bežným štandardom. Do kategórie národný park podľa týchto štandardov spadajú veľkoplošné prírodné a takmer prírodné územia založené pre ochranu ekologických

⁴ Dôvodová správa k parlamentnej tlači 591. Dostupné na internete:

<https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=496024>. [cit. 27.9.2021]

⁵ Široký, P., Antalová, V.: Ako fungujú národné parky v Európe. Dostupné na internete:

https://www.minzp.sk/files/iep/2020_4_ako_funguju_narodne_parky_v_europe.pdf [cit. 27.9.2021]

⁶ Inštitút environmentálnej politiky MŽP SR skúmal 11 krajín, konkrétne Bulharsko, Chorvátsko, Česká republika, Fínsko, Nemecko, Maďarsko, Litva, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko a Švédsko.

⁷ Smernica IUCN pre manažmentové kategórie chránených území. Dostupné na internete:

<https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/1999-048-2-Sk.pdf> [cit. 27.9.2021]

procesov. Iné kategórie sa zameriavajú buď na kultúrne územia, alebo prirodzené biotopy menšieho rozsahu, kde je úplne zakázané iné ekonomické využívanie, vrátane turizmu. Hoci slovenské parky neboli tvorené podľa týchto medzinárodných zásad, Envirostratégia do roku 2030⁸ nastavila cieľ ich prehodnotenia podľa systému IUCN. Podľa neho sú spravované všetky národné parky v Bulharsku, Fínsku, Litve, Nemecku, Rumunsku a Švédsku. Poľsko a Česko má v tejto kategórii tiež väčšinu národných parkov. V Maďarsku je to približne polovica. Jediný slovinský národný park Triglav má zmiešanú kategóriu IUCN kategórie II a kategóriu V.

⁸ Envirostratégia 2030. Dostupné na internete: <https://www.minzp.sk/iep/strategicke-materialy/envirostrategia-2030/> [cit. 27.9.2021]

Štát	Počet obyvateľov (v mil.)	Rozloha krajiny (v km ²)	Počet národných parkov	Podiel národných parkov na rozlohe štátu	Počet organizácií spravujúcich územie národných parkov	Podiel verejných pozemkov v národných parkoch	Konflikt záujmov	Ochrana prírody má rozhodujúce slovo v národných parkoch
Bulharsko	7,1	110 996	3	1,7 %	Jedna	100 %	Rozvoj obcí, turizmus	Áno
Česká republika	10,6	78 871	4	1,5 %	Jedna	93 %	Turizmus, poľnohospodárstvo	Áno
Fínsko	5,5	338 411	40	2,9 %	Jedna	100 %	Žiadne	Áno
Chorvátsko	4,1	56 594	8	1,8 %	Viacero	52 %	Minimálne	Nie
Litva	2,8	65 284	5	2,2 %	Viacero	-	Lesníctvo, regionálny rozvoj	Áno
Maďarsko	9,8	93 012	10	5,2 %	Jedna	100 %	Lesníctvo, poľnohospodárstvo	-
Nemecko	82,8	357 569	16	2,7 %	Viacero	85 %	Poľnohospodárstvo, lesníctvo, poľovníctvo, infraštruktúra	Áno
Rumunsko	19,5	238 398	13	1,3 %	Viacero	50 %	Lesníctvo	-
Slovensko	5,4	49 035	9	7,5 %	Viacero	52 %	Lesníctvo, ekonomické záujmy	Nie
Slovinsko	2,1	20 273	1	4,1 %	Viacero	46 %	Poľnohospodárstvo, turizmus, manažment vôd, lesníctvo	Nie
Švédsko	10,1	447 424	24	1,6 %	Jedna	100 %	Turizmus	Áno

Zdroj: Inštitút environmentálnej politiky MŽP SR. Dostupné online na: https://www.minzp.sk/files/iep/2020_4_ako_funguju_narodne_parky_v_europe.pdf. [cit. 27.9.2021]

3. Správa národných parkov vo vybraných európskych štátoch

3.1 Maďarsko⁹

V Maďarsku existuje 10 národných parkov spravovaných 10 riaditeľstvami národných parkov (NPD). Na základe vyhlášky vlády č. 71 z roku 2015 (III.30.) o zriaďovaní orgánov verejnej správy pre ochranu životného prostredia a prírody¹⁰, riaditeľstvo národného parku podlieha **ministerstvu pôdohospodárstva**, ako samostatná rozpočtová inštitúcia. Ministerstvo pôdohospodárstva v Maďarsku je najvyšším orgánom v oblasti ochrany prírody a krajiny.

Podľa vyhlášky vlády č. 71 z roku 2015 (III.30.) riaditeľstvo národného parku:

- je zodpovedné za manažment chránených území (ako sú národné parky, chránené krajinné oblasti a chránené územia Natura 2000) z hľadiska ochrany prírody;
- je orgánom prvého stupňa v niektorých priestupkoch proti ustanoveniam zákonov o ochrane prírody;
- pomáha pri príprave okresných lesných plánov a plánov starostlivosti o zver;
- vykonáva výskum v oblasti ochrany prírody;
- udržiava a obnovuje biotopy;
- zbiera údaje o ochrane prírody a vykonáva monitoring chránených prírodných oblastí a udržiava ich databázu;
- pomáha pri ochrane lesov;
- pomáha pri ochrane nechránenej flóry a fauny (zverina a nechránené druhy rýb, domestikované odrody zvierat a rastlín);
- vyjadruje sa k plánom územného rozvoja;
- spolupracuje s orgánmi zodpovednými za ochranu kultúrneho dedičstva;
- podporuje miestnu štátnu správu v úlohách v oblasti ochrany prírody.

Riaditeľstvá národných parkov majú predkupné právo na akýkoľvek nákup pôdy v mene štátu, ktorý sa týka chránených oblastí.

⁹ Informácie sú spracované na základe požiadavky ECPRD č. 4841 Way of administration and management of the national (natural) parks: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/645327> (uzavretá databáza)

¹⁰ Vyhláška vlády č. 71 z roku 2015 (III.30.) o zriaďovaní orgánov verejnej správy pre ochranu životného prostredia a prírody. Dostupné na internete (v maďarčine): <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500071.kor> [cit. 27.09.2021]

3.2 Nemecko

Vyhlasovanie národných parkov¹¹

V súlade s § 22 ods. 5 federálneho zákona o ochrane prírody (BNatSchG)¹², je vyhlásenie určitej oblasti za národný park v kompetencii príslušného štátneho orgánu po konzultácii s Federálnym ministerstvom pre životné prostredie, ochranu prírody a jadrovú bezpečnosť a Federálnym ministerstvom dopravy a digitálnej infraštruktúry. Okrem toho zákon (§ 22 ods. 2 BNatSchG) upravuje náležitosti a postupy financovania národných parkov.

Správa národných parkov¹³

Pokiaľ ide o zodpovednosť za správu národných parkov, možno rozlíšiť nasledujúce hlavné modely:

- Prevažná väčšina národných parkov je riadená špeciálnym úradom, ktorý je **priamo napojený na ministerstvo životného prostredia príslušného spolkového štátu** (napr. Správa národného parku Čierny les, Správa národného parku Bavorský les, Správa národného parku Berchtesgaden, Úrad národného parku Müritz). Národný park Harz, ktorý sa rozprestiera na území dvoch spolkových štátov, podlieha jednotnej administratíve. Správa národného parku Harz bola zriadená ako spoločný orgán spolkových krajín Dolné Sasko a Sasko-Anhaltsko pomocou zmluvy medzi spolkovými krajinami. Pre národný park Hunsrück-Hochwald, ktorý sa tiež nachádza na území dvoch spolkových štátov, zmluva ustanovuje zriadenie orgánu národného parku, ktorý je priamo podriadený ministerstvu zodpovednému za ochranu prírody jednej z týchto dvoch spolkových krajín (Porýnie-Falcko).
- Pre národný park Lower Odertal bola zriadená Správa Národného parku Lower Odertal, ktorá je právne nezávislá a organizačne oddelená od štátnej správy, avšak funguje **pod dohľadom ministerstva zodpovedného za ochranu prírody a krajiny**.
- Správa národného parku Saské Švajčiarsko je **prepojená s najvyšším poľovníckym a lesníckym úradom**. Správu národného parku Eifel vykonáva **Lesný úrad národného parku Eifel**.

¹¹ Informácie sú spracované na základe požiadavky ECPRD č. 4841 Way of administration and management of the national (natural) parks: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/645327> (uzavretá databáza)

¹² Act on Nature Conservation and Landscape Management (Federal Nature Conservation Act – BNatSchG) of 29 July 2009. Dostupné na internete (neoficiálny preklad do angličtiny): https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Download_PDF/Naturschutz/bnatschg_en_bf.pdf [cit. 27.09.2021]

¹³ Informácie sú spracované na základe požiadavky ECPRD č. 4841 Way of administration and management of the national (natural) parks: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/645327> (uzavretá databáza)

Využívanie národných parkov¹⁴

Možnosť využívania národných parkov sa líši v závislosti od zóny národného parku. Napríklad Národný park Čierny les sa rozprestiera na 10 000 hektároch a je rozdelený na jadrovú zónu, rozvojovú zónu a zónu riadenia. Lesné oblasti jadrovej zóny sú ponechané samy na seba a sú najviac chránené. V rozvojovej zóne, sú lesy pripravené neskôr sa presunúť do jadrovej zóny. Môžu tu byť uplatňované podporné opatrenia. V zóne riadenia sú výchovné a usmerňujúce zásahy možné - okrem iného zabezpečiť ciele ochrany biotopov a druhov alebo zabrániť šíreniu hmyzu do okolitých lesov.

Stret záujmov¹⁵

Napriek tomu, že sú národné parky prísne chránené, keďže ich hlavným cieľom je udržanie a obnova prírodných procesov, právne konflikty medzi ochranným statusom národného parku a vnútroštátne zaručenými právami na prepravu alebo poľovníctvo a rybolov sú časté. Cieľ 75 % jadrovej oblasti s nerušenými prírodnými procesmi je definovaný v zákonných stanovách iba polovice nemeckých národných parkov. Väčšina nemeckých národných parkov je relatívne dobre chránená ohraňovaním chránených oblastí, ale polovica národných parkov je výrazne rozdrobená dopravnými koridormi (cestnými, železničnými alebo námornými). Niektoré národné parky majú sídelné enklávy, ktoré sú vylúčené z obmedzení národného parku, ale úplne obklopené parkom, čo môže predstavovať určité problémy s dosiahnutím cieľov ochrany. Naopak, konflikty týkajúce sa využívania lesného hospodárstva v národných parkoch sú zriedkavé, keďže lesný úrad je vo väčšine prípadov spojený so správou národného parku.

3.3 Poľsko¹⁶

Národné parky fungujú v súlade s ustanoveniami zákona zo 16. apríla 2004 o ochrane prírody¹⁷. Orgánom dohľadu nad činnosťou národných parkov v súlade s článkom 9 zákona o ochrane prírody je **minister životného prostredia** (minister klímy a životného prostredia).

Dohľad zahŕňa:

1. schvaľovanie ročných úloh vyplývajúcich z plánu ochrany alebo úloh ochrany;

¹⁴ Tamže.

¹⁵ Protected area approaches in the EU. Institute for European Environmental Policy. Dostupné na internete (v angličtine): https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/369352fa-56e1-4fd7-a872-755eb7de14c3/IEEP2014_Protected_area_approaches_in_Europe.pdf?v=63664509919 [cit. 27.09.2021]

¹⁶ Informácie sú spracované na základe požiadavky ECPRD č. 4841 Way of administration and management of the national (natural) parks: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/645327> (uzavretá databáza)

¹⁷ Zákon o ochrane prírody. Dostupné na internete (v poľskom jazyku): <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20210001098/O/D20211098.pdf> [cit. 27.09.2021]

2. kontrola fungovania národných parkov;
3. kontrola ekonomických činností vykonávaných národnými parkami;
4. kontrola plnenia úloh národných parkov;
5. kontrola realizácie finančných plánov národných parkov;
6. kontrola činnosti riaditeľa národného parku ako orgánu ochrany prírody.

Orgánom národného parku je riaditeľ národného parku. Riaditeľ národného parku riadi činnosť národného parku a reprezentuje národný park navonok. Riaditeľa národného parku vymenúva minister zodpovedný za životné prostredie spomedzi osôb vybraných prostredníctvom otvoreného tendra a taktiež ho aj odvoláva.

Ku dňu účinnosti právneho predpisu o vytvorení národného parku alebo nariadenia o zmene jeho hraníc, nadobúda národný park právo na trvalé užívanie majetku Štátnej pokladnice, nachádzajúceho sa v jeho hraniciach a slúžiaceho na realizáciu svojich cieľov, ako aj na vlastníctvo budov, iných zariadení a priestorov nachádzajúcich sa na jeho pozemkoch.

Stret záujmov

Všetky rozhodnutia týkajúce sa fungovania národného parku prijíma riaditeľ a jeho úlohou je vykonávať ochranné činnosti v ekosystémoch národného parku. Riaditeľ národného parku na tento účel pripravuje a implementuje plán ochrany. Všetky rozhodnutia týkajúce sa aktivít vykonávaných v oblasti parku musia byť v súlade s plánom ochrany.

Plánované zmeny

V súčasnosti pripravuje minister životného prostredia návrh zákona o národných parkoch. Cieľom zákona je komplexne upraviť činnosť národných parkov ako formy ochrany prírody a ako inštitucionálneho subjektu (subjekt spravujúci formu ochrany prírody). Vzhľadom na uvedené skutočnosti diskutovaný právny akt definuje úlohy, pravidlá činnosti a organizácie národných parkov. Obsahuje aj ustanovenia súvisiace so zlepšením dohľadu nad fungovaním národných parkov. Navrhuje sa vytvorenie nového subjektu (Poľské národné parky), ktorý bude zahŕňať Generálne riaditeľstvo poľských národných parkov a národné parky. Poľské národné parky budú pod gesciou ministra zodpovedného za životné prostredie. Priamy dohľad nad národnými parkami bude vykonávať generálny riaditeľ poľských národných parkov. Keďže sa bude výhradne zaoberať záležitosťami národných parkov, mala by sa posilniť kontrola nad týmito subjektmi (v súčasnosti 23 nezávislých štátnych právnických osôb).

3.4 Rakúsko¹⁸

Ochrana prírody je v kompetencii jednotlivých spolkových krajín, preto nie všetky z ôsmich správ národných parkov majú rovnaké postavenie. Tri správy Národného parku Hohe Tauern sú súčasťou miestnej správy spolkových krajín Korutánsko, Salzburg a Tirolsko. Správa Národného parku Neusiedler See Seewinkel spadá pod provinciu Burgenland. Štyri najmladšie národné parky NP Donau-Auen, NP Kalkalpen, NP Thayatal a NP Gesäuse sú neziskové organizácie s obmedzeným ručením, ktoré patria pod Spolkové ministerstvo pre klímu (BMK) a zodpovedajúcu spolkovú krajinu – po 50%.

Územie národných parkov je buď vo vlastníctve súkromných vlastníkov vrátane Federálnej lesnej agentúry alebo verejných vlastníkov. V každom prípade sú uzatvorené platné zmluvy medzi správou národného parku a vlastníkmi pozemkov. Lesné správy sú poskytovateľmi služieb a musia sa riadiť dohodnutým ročným pracovným programom a plánom hospodárenia navrhnutým správou národného parku. Ich výdavky sú kryté rozpočtom národného parku. Federálna lesná agentúra (vlastník pozemkov v národných parkoch Donau-Auen a Kalkalpen) je napojená na Spolkové ministerstvo poľnohospodárstva, regiónov a cestovného ruchu. V prípade Národného parku Gesäuse je lesná správa napojená na samosprávu Štajerska (Steiermark). Konajú sa tu pravidelné stretnutia so správou národného parku. V Národnom parku Thayatal získali súkromní vlastníci na začiatku finančnú kompenzáciu za bezzásahovosť a pôdu spravuje správa národného parku. Vo všetkých národných parkoch dostávajú vlastníci pozemkov náhradu za bezzásahovosť a obhospodarovanie pôdy je podľa kritérií správy národného parku.

Spolkové ministerstvo pre klímu založilo značku „[Nationalparks Austria](#)“, zastrešujúcu všetky národné parky, aby spolupracovali na relevantných témach a propagovali rakúske národné parky. „Stratégia rakúskych národných parkov 2020+“ stanovuje spoločné zásady v oblasti manažmentu prírodných oblastí a biodiverzity, ako aj v ďalších oblastiach. Spolupráca na rôznych úrovniach zahŕňa všetkých relevantných partnerov a zaisťuje, aby rakúske národné parky chránili všetky relevantné druhy a ekosystémy.

¹⁸ Informácie sú spracované na základe požiadavky ECPRD č. 4841 Way of administration and management of the national (natural) parks: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/645327> (uzavretá databáza)

3.5 Slovinsko¹⁹

Chránené územia zahŕňajú prírodné parky, prírodné rezervácie a prírodné pamiatky. Prírodné parky sa delia na národné parky, regionálne a krajinné parky. Sú chránené štátom, obcou (regiónom), alebo spoločne štátom a obcou.

Zakladateľom prírodných parkov, alebo prírodných oblastí je Slovinská republika, zatiaľ čo riadiacim subjektom je verejná inštitúcia zriadená štátom prostredníctvom právneho aktu (napr. Národný park Triglav). Činnosť riadiaceho orgánu prírodného parku spadá do kompetencie **Ministerstva životného prostredia a územného plánovania**.

Riadiaci orgán prírodného parku má svoju riadiacu radu so zástupcami miestnych organizácií (spoločenstiev), miestnych obyvateľov, vlastníkov pozemkov atď. a radu expertov, zloženú z reprezentantov vedeckých inštitúcií, ministerstva a zamestnancov riadiaceho orgánu.

Záujmy ochrany prírody a lesníctva sú na území národných parkov zabezpečované tou istou inštitúciou – verejnou inštitúciou na správu prírodných parkov, ktorá v spolupráci s Inštitútom pre ochranu prírody a Lesníckou službou spravuje aj lesy na území prírodných parkov.

Uvedený spôsob správy národných parkov sa ukazuje ako úspešný, preto sa **neplánujú žiadne zmeny** súčasného systému. Zákon o ochrane prírody (č. 96/2004) ustanovuje komplexný systém ochrany prírody v Slovinsku, stanovuje opatrenia na ochranu biodiverzity a systém ochrany cenných prírodných prvkov.

Okrem vyššie uvedeného zákona o ochrane prírody sa ochrana prírody v niektorých chránených územiach riadi aj špecifickými zákonmi, pomocou ktorých štát reguluje a zabezpečuje správu konkrétneho národného parku, ako je napríklad zákon o národnom parku Triglav (č. 52/2010). Tento zákon zriaďuje národný park, vymedzuje jeho územie, jednotlivé zóny národného parku, pravidlá správania a ochranné režimy, spôsob riadenia národného parku, účasť verejnosti a účasť obyvateľov národného parku na správe národného parku, usmernenia o trvalo udržateľnom rozvoji a podrobnosti o jeho implementácii, financovaní, dohľade, sankciách a ďalšie podrobnosti súvisiace s cieľmi a účelmi zákona.

¹⁹ Informácie sú spracované na základe požiadavky ECPRD č. 4841 Way of administration and management of the national (natural) parks: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/645327> (uzavretá databáza)

3.6 Španielsko

Španielsko bolo jedným z európskych priekopníkov chránených území a vyhlásilo dva národné parky už v roku 1918 a posledný španielsky národný park bol vyhlásený v roku 2013 na takmer 34 000 ha. Sieť španielskych chránených území sa za posledné desaťročia výrazne rozrástla, najmä o sieť Natura 2000. Väčšina týchto chránených oblastí je však nedostatočne chránená, riadená a financovaná. Vyplýva to z prieskumu expertov z celého Španielska v roku 2013.²⁰

Ako je stanovené v zákone č. 30/2014 o sieti národných parkov²¹ (článok 21 Správa národných parkov, článok 23 Správa siete národných parkov) a dodatočnom ustanovení päť (Výkon štátnych právomocí OAPN – autonómny orgán pre národné parky), za správu a riadenie národných parkov priamo zodpovedajú autonómne spoločenstvá, na územiach ktorých sa nachádzajú. Všeobecná štátna správa je zodpovedná za správu morských národných parkov, ktorých nástrojom riadenia je Hlavný plán používania a riadenia (PRUG).

Riadenie siete národných parkov je zase v pôsobnosti všeobecnej štátnej správy prostredníctvom autonómneho orgánu pre národné parky. Hlavný plán siete národných parkov, schválený kráľovským výnosom č. 389/2016 ako hlavný plánovací nástroj pre sieť národných parkov, zahŕňa rozvoj tejto siete v spolupráci s autonómnymi spoločenstvami a ich plánmi a programami.

Systém dopĺňajú rôzne konzultačné a koordinačné orgány ako Výbor pre koordináciu a spoluprácu národných parkov, koordinačné komisie, Rada pre sieť národných parkov a Vedecký výbor pre národné parky.

Vymedzovanie a správa chránených území prebieha na regionálnej úrovni (napr. autonómne komunity). Národná agentúra pre prírodné dedičstvo a biodiverzitu je zodpovedná za koordináciu ochrany biodiverzity na národnej úrovni, vrátane Výboru pre chránené územia, ktorý koordinuje stratégiu chráneného územia medzi národnou vládou a autonómnymi komunitami. Na celoštátnej úrovni spadá riadenie národných parkov pod **Ministerstvo pre ekologickú transformáciu a demografický rozvoj**. Toto ministerstvo spravuje a riadi aj štátne pozemky na území národných parkov.²²

²⁰ Protected area approaches in the EU. Institute for European Environmental Policy. Dostupné na internete (v angličtine): https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/369352fa-56e1-4fd7-a872-755eb7de14c3/IEEP2014_Protected_area_approaches_in_Europe.pdf?v=63664509919 [cit. 27.09.2021]

²¹ Zákon č. 30/2014 o sieti národných parkov. Dostupné na internete (v španielčine): <https://www.boe.es/buscar/pdf/2014/BOE-A-2014-12588-consolidado.pdf> [cit. 27.09.2021]

²² Informácie sú spracované na základe požiadavky ECPRD č. 4841 Way of administration and management of the national (natural) parks: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/645327> (uzavretá databáza)

Španielske právo definuje dve kategórie plánov manažmentu chráneného územia: plán manažmentu prírodných zdrojov a plán manažmentu a využívania. Národný park alebo prírodnú rezerváciu je možné vyhlásiť len vtedy, ak bol schválený plán manažmentu prírodných zdrojov. Tento plán definuje ciele lokality a opatrenia na jej ochranu. Europarc Španielsko uvádza, že na konci roku 2013 10 z 15 národných parkov a 126 zo 149 prírodných parkov malo prijatý platný plán manažmentu prírodných zdrojov; zatiaľ čo 11 národných parkov a 78 prírodných parkov malo plán manažmentu a využívania.²³

Stret záujmov²⁴

Zákon o sieti národných parkov z roku 2014 má za cieľ, okrem iného, vyvažovanie záujmov ochrany prírody a inými záujmami v danom území, napr. lesníctvo. Zákon výrazne posilnil prioritu ochrany prírody a prírodných zdrojov na území národných parkov voči ostatným záujmom napríklad možnosťou zákazu nekompatibilných činností, akými sú športový a rekreačný rybolov, športový a komerčný lov, ťažba dreva na komerčné účely, ako aj zamedzenie výstavby a urbanizačného rozvoja (s výnimkou existujúcich sídelných centier).

V národnom parku je možné obmedziť využívanie a ťažbu prírodných zdrojov, obmedziť prístup návštevníkov a zakázať všetky činnosti, ktoré sú nezlučiteľné s ochranou hodnôt, pre ktoré bola oblasť určená. Plán manažmentu a využívania musí obsahovať konkrétne opatrenia na využívanie a riadenie národného parku, čo je v podstate nadradené nad územno-plánovacie rozhodnutia.

V súčasnosti kompetentné orgány **nemajú tendenciu meniť súčasný systém**, aj keď niektoré skúsenosti so súčasným spôsobom správy národných parkov by mohli naznačovať určité zmeny do budúcnosti. Je však tiež potrebné poznamenať, že v Španielsku súčasná legislatíva a súčasné rozdelenie kompetencií umožnili dosiahnuť relatívne adekvátnu úroveň potrebnej ochrany španielskeho prírodného dedičstva a biodiverzity a že viac ako štvrtina územia štátu je zaradená do určitej kategórie ochrany prírody.

²³ Protected area approaches in the EU. Institute for European Environmental Policy. Dostupné na internete (v angličtine): https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/369352fa-56e1-4fd7-a872-755eb7de14c3/IEEP2014_Protected_area_approaches_in_Europe.pdf?v=63664509919 [cit. 06.09.2021]

²⁴ Informácie sú spracované na základe požiadavky ECPRD č. 4841 Way of administration and management of the national (natural) parks: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/645327> (uzavretá databáza)

3.7 Švajčiarsko²⁵

V súčasnosti existuje len jeden národný park vo Švajčiarsku – Engadine, ale je tu viacero parkov národného významu. Právnym základom fungovania Národného parku Engadine (od roku 1914) je federálny zákon o Švajčiarskom národnom parku v kantóne Graubünden²⁶.

Právnym základom pre fungovanie ostatných parkov národného významu je zákon o ochrane prírody a kultúrneho dedičstva a vyhláška o parkoch národného významu²⁷. Švajčiarska legislatíva rozlišuje tri typy parkov národného významu: národné parky, regionálne prírodné parky a prírodné vzdelávacie parky. Národné parky podľa zákona o ochrane prírody a kultúrneho dedičstva majú menej prísne požiadavky na jadrovú zónu, ako v prípade Národného parku Engadine.

Orgánom zodpovedným za Národný park Engadine je verejnoprávna nadácia „**Švajčiarsky národný park**“ so sídlom v Berne²⁸. Pre všetky ostatné parky národného významu je to **Federálny úrad pre životné prostredie**²⁹, ktorý je pod gesciou **federálneho ministerstva životného prostredia, dopravy, energetiky a komunikácií**.

Nájomné zmluvy sa uzatvárajú s vlastníkmi pozemkov (obcami) po celom rozsahu národného parku. Nevyužívanie pozemkov je tak kompenzované. Doba trvania týchto zmlúv je stanovená na 99 rokov.

Švajčiarsky národný park je IUCN Ia chránená oblasť s úplnou ochranou prírody a s vylúčením lesníckych zásahov.

Švajčiarsky spôsob ochrany ich jediného národného parku sa uvádza ako príklad dobrej praxe ochrany a zachovania pôvodných spoločenstiev bez väčších zásahov človeka. Na druhej strane sa doposiaľ nepodarilo vyhlásiť ďalšie národné parky podľa zákona o ochrane prírody a kultúrneho dedičstva.

²⁵ Informácie sú spracované na základe požiadavky ECPRD č. 4841 Way of administration and management of the national (natural) parks: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/645327> (uzavretá databáza)

²⁶ Federal Act on the Swiss National Park in the Canton of Graubünden. Dostupné na internete (v angličtine): https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1981/236_236_236/en [cit. 27.09.2021]

²⁷ Ordinance on Parks of National Importance. Dostupné na internete (v angličtine): <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2007/743/en> [cit. 27.09.2021]

²⁸ Švajčiarsky národný park. Dostupné na internete (v angličtine a nemčine): <https://www.nationalpark.ch/en/?changelang> [cit. 27.09.2021]

²⁹ Federálny úrad pre životné prostredie. Dostupné na internete (v angličtine, nemčine, francúzštine, taliančine): <https://www.bafu.admin.ch/bafu/en/home.html> [cit. 27.09.2021]

4. Záver

Cieľom predkladaného materiálu bolo porovnať správu a manažment národných parkov vo vybraných európskych štátoch (Maďarsko, Nemecko, Poľsko, Rakúsko, Slovinsko, Španielsko a Švajčiarsko). Taktiež nás zaujímalo, pod ktorý rezort spadajú inštitúcie, spravujúce národné parky, spôsoby predchádzania a zvládania konfliktov medzi rozličnými záujmami na území národných parkov a prípadné plánované zmeny v tejto oblasti v najbližšej budúcnosti. Za účelom získania priamych doplnkových informácií sme, okrem analýzy dostupných zdrojov (citovaných v texte materiálu), oslovili vybrané štáty prostredníctvom Európskeho centra pre parlamentný výskum (ECPRD).³⁰

Definícia národného parku nie je jednotná v legislatíve vybraných štátov. Jednotlivé kategórie chránených území sú väčšinou uvedené v zákone o ochrane prírody. Medzinárodná klasifikácia národných parkov podľa IUCN³¹ nie je vo všetkých európskych krajinách aplikovaná, preto je pomerne náročné porovnávať stupeň ochrany a režim spravovania jednotlivých národných parkov.

Systém správy národných parkov je vo väčšine sledovaných štátov (okrem Nemecka a Rakúska) jednotný. Inštitúcia, ktorá vykonáva správu národných parkov, je vo všetkých sledovaných štátoch podriadená ministerstvu, ktoré má v gescii oblasť ochrany prírody a prírodných zdrojov. V Španielsku je správa jednotlivých národných parkov v gescii autonómnych spoločenskostí, avšak sieť národných parkov ako taká podlieha gescii Ministerstva pre ekologickú transformáciu a demografický rozvoj. Vo Švajčiarsku je vytvorená pre Národný park Engadine špeciálna inštitúcia „Švajčiarsky národný park“. Ostatné parky národného významu spadajú pod gesciu federálneho ministerstva životného prostredia, dopravy, energetiky a komunikácií.

V Nemecku existuje viacero spôsobov správy národných parkov – buď správa podlieha Ministerstvu životného prostredia danej spolkovej krajiny, alebo je právne nezávislá pod dohľadom príslušného ministerstva, alebo spadá pod lesnícky a poľovnícky úrad. V Rakúsku je správa národného parku buď súčasťou miestnej správy príslušných spolkových krajín, alebo spadá 50 % pod Spolkové ministerstvo pre klímu a 50 % pod miestnu správu príslušnej spolkovej krajiny.

Čo sa týka možností, ako predchádzať, resp. riešiť konflikty záujmov na území národného parku, v odpovediach jednotlivých štátov sa vyskytlo niekoľko možností.

³⁰ Požiadavka ECPRD č. 4841 Way of administration and management of the national (natural) parks: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/645327> (uzavretá databáza)

³¹ Smernica IUCN pre manažmentové kategórie chránených území. Dostupné na internete: <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/1999-048-2-Sk.pdf> [cit. 27.09.2021]

Najistejšou možnosťou je vymedzenie národného parku (respektíve jeho jadrovej zóny) ako bezzásahovej zóny s vylúčením ostatných ekonomických aktivít, ako je to v prípade jadrovej zóny národných parkov v Nemecku, alebo švajčiarsky Národný park Engadine.

Slovinsko uviedlo, že podobným stretom záujmov predchádza tým, že záujmy ochrany prírody a lesníctva sú zabezpečované tou istou organizáciou, a to správou národného parku.

V Rakúsku sa lesné správy na území národných parkov riadia ročným pracovným programom a plánom hospodárenia, navrhnutým správou národného parku. Lesná správa obvykle komunikuje na pravidelnej báze so správou národného parku. Podobne aj v Poľsku riaditeľ národného parku (ako najvyšší orgán národného parku) schvaľuje a dohliada na implementáciu plánu ochrany, podľa ktorého sa riadia všetky rozhodnutia v území národného parku.

Španielsko prijatím zákona o sieti národných parkov posilnilo záujem ochrany prírody na území národných parkov a nadradilo ho nad ostatné záujmy. Tým sa umožnil zákaz niektorých iných činností, ktoré nie sú v súlade s prioritným záujmom v danom území.

Niektoré štáty vyriešili tento problém aj prijatím osobitného zákona, ktorý upravuje fungovanie konkrétneho národného parku – napr. Slovinsko Triglav a Švajčiarsko Engadine.

Jediný zo štátov, ktoré odpovedali na naše otázky, ktorý uviedol, že v najbližšom čase pripravuje podstatnú zmenu legislatívy, upravujúcej vymedzovanie a fungovanie chránených území, je Poľsko. Poľsko pripravuje novú právnu normu, ktorá by mala upravovať fungovanie národných parkov. Úmyslom je vytvoriť nový právny subjekt – „Poľské národné parky“, ktorého generálny riaditeľ (bude spadať pod ministra životného prostredia), bude mať priamy dohľad nad národnými parkami, čím by sa mala posilniť kontrola plnenia najvýznamnejších funkcií národných parkov.

5. Použité zdroje

1. Požiadavky ECPRD č. 4841 Way of administration and management of the national (natural) parks: <https://ecprd.secure.europarl.europa.eu/ecprd/private/request-details/645327> (uzavretá databáza)
2. Široký, P., Antalová, V.: Ako fungujú národné parky v Európe. Dostupné na internete: https://www.minzp.sk/files/iep/2020_4_ako_funguju_narodne_parky_v_europe.pdf [cit. 27.09.2021]
3. Smernica IUCN pre manažmentové kategórie chránených území. Dostupné na internete: <https://portals.iucn.org/library/sites/library/files/documents/1999-048-2-Sk.pdf> [cit. 27.09.2021]
4. Envirostratégia 2030. Dostupné na internete: <https://www.minzp.sk/iep/strategicke-materialy/envirostrategia-2030/> [cit. 27.09.2021]
5. Vyhláška vlády č. 71 z roku 2015 (III.30.) o zriaďovaní orgánov verejnej správy pre ochranu životného prostredia a prírody. Dostupné na internete (v maďarčine): <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500071.kor> [cit. 27.09.2021]
6. Act on Nature Conservation and Landscape Management (Federal Nature Conservation Act – BNatSchG) of 29 July 2009. Dostupné na internete (neoficiálny preklad do angličtiny): https://www.bmu.de/fileadmin/Daten_BMU/Download_PDF/Naturschutz/bnatschg_en_bf.pdf [cit. 27.09.2021]
7. Protected area approaches in the EU. Institute for European Environmental Policy. Dostupné na internete (v angličtine): https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/369352fa-56e1-4fd7-a872-755eb7de14c3/IEEP2014_Protected_area_approaches_in_Europe.pdf?v=63664509919 [cit. 27.09.2021]
8. Zákon č. 30/2014 o sieti národných parkov. Dostupné na internete (v španielčine): <https://www.boe.es/buscar/pdf/2014/BOE-A-2014-12588-consolidado.pdf> [cit. 27.09.2021]
9. Federal Act on the Swiss National Park in the Canton of Graubünden. Dostupné na internete (v angličtine): https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/1981/236_236_236/en [cit. 27.09.2021]
10. Ordinance on Parks of National Importance. Dostupné na internete (v angličtine): <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2007/743/en> [cit. 27.09.2021]
11. Švajčiarsky národný park. Dostupné na internete (v angličtine a nemčine): <https://www.nationalpark.ch/en/?changelang> [cit. 27.09.2021]
12. Federálny úrad pre životné prostredie. Dostupné na internete (v angličtine, nemčine, francúzštine, taliančine): <https://www.bafu.admin.ch/bafu/en/home.html> [cit. 27.09.2021]

13. Zákon o ochrane prírody. Dostupné na internete (v poľskom jazyku):

<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20210001098/O/D20211098.pdf>

[cit. 27.09.2021]